

VERSLAG

over de werkzaamheden van de Commissie in 1970

Mijnheer de Minister,

De statutaire vergaderingen (drie algemene vergaderingen en zes afdelingsvergaderingen) hebben plaatsgehad te Brussel op 26 januari, 25 mei en 26 oktober 1970, in de lokalen van de Universitaire Stichting. Bovendien werd een buitengewone vergadering van de subcommissie der publikaties op 9 maart 1970 gehouden.

De volgende lezingen werden op de algemene vergaderingen gehouden :

1. W. BAL : *Wallon vos sauvâdjes! — portugais seu diabo!*

2. M. GYSSELING : *Oudhoogduitse invloed op het Oudnederlands via de Merovingische adel in Frankrijk en Wallonië.*

In het dispuut over de consonantverschuiving in het Rijnland heeft Schützeichel tegen Frings gelijk wat de hoge ouderdom van het verschijnsel betreft (reeds in de 9^e eeuw volop aanwezig), doch, blijkens de geleidelijke intensiteitsvermindering noordwaarts, niet waar hij het autochtone karakter ervan poneert : de consonantverschuiving is in Zuid-Duitsland ontstaan. De uiterste grens, nl. *ich* enz. van ten westen van Tienen tot bezuiden Duisburg, zou men het best kunnen verklaren indien men Wallonië wegdacht; het staat nochtans vast dat Luik sedert de romanisering altijd Romaans gebleven is.

Spreker vergelijkt met een taalverschijnsel dat men veel beter kan nagaan : de vervanging van \bar{e} door \bar{a} in Frankische, Gotische en Boergondische persoonsnamen in geheel Gallië in merovingische tijd. De haard van deze innovatie ligt in Zuid-Duitsland. Er moet bijgevolg een Alamannische uitstraling geweest zijn op de taal van de Boergondische, Frankische en Gotische sociale bovenlaag in Frankrijk.

3. Ch. GASPAR : *Les termes bèstin, borzeû, bôdeû, et baleûr dans la toponymie de Basse-Bodeux.*

Lezingen gehouden in de Vlaamse afdeling :

1. M. HOEBEKE : *Het systeem van de augmentatieven bij de vrouwelijke persoonsnamen in het Oudenaards.*

Zoals Leys te Oostvleteren-Stavele, constateert de heer Hoebeke een ouder naast een jonger systeem.

I. Ouder systeem : a) namen op gekleurde vocaal : relictien van verkorting + \bar{e} , bv. Mele (Melanie), Pele (Pelagie), Ule (Eulalie), Uze (Eugenie); b) namen op \bar{e} : alleen verkorting, bv. si:lè (Cécile), de:lè (Adèle), lè:nè (Hélène, Madeleine), lè:tè (Charlotte), tilde (Mathilde), finè (Joséphine), enz.; c) namen op consonant of gekleurde vocaal : verkorting met behoud van het beklemtoonde deel, bv. Lies (Alice), Guusta (Augusta), Mira (Elmira), Fie (Sophie, Octavie), met samentrekking bij Mie (Marie).

Alleenstaande gevallen zijn : a) suffix $\bar{t}\bar{e}$ (cf. Leys) : Liete (Rosalie?); b) suffix \bar{i} (cf. mannelijke augmentatieven) : jè:zi. (Agnes).

II. Jonger systeem : a) namen op gekleurde vocaal : geen augmentatief, bv. Anna, Clara, Elza; b) namen op consonant : aanpassing aan de fonologie van het dialect (rekking) + \bar{e} , bv. bernade:tè, kristja:nè, enz., soms evenwel geen augmentatief, bv. Chantal.

Spreker concludeert dat er weinig structurele samenhang bestaat met het systeem van de mannelijke augmentatieven. Tenslotte toetst hij kritisch aan eigen materiaal de verschillende hypothesen van Leys inzake genese van de vrouwelijke augmentatiefsuffixen.

2. F. DEBRABANDERE : *Volksetymologie in het Westvlaams.*

De heer Debrabandere onderscheidt diverse aspecten. Sommige woorden worden alleen naar de klank met reeds bekende woorden geassocieerd, bv. *frangipane* wordt *Franse panne*.

Bij andere wordt tegelijk naar een aanknopingspunt met een begrip gezocht. Soms is alleen de stam betekenisdragend en blijft de zinledige uitgang ongewijzigd, bv. *bloemeke* (bouquet), *schufelet* (sifflette), *veugelière* (volière). In andere gevallen zijn er in een woord twee betekenis-elementen te onderscheiden, waarbij soms alleen het ondoorzichtige gewijzigd wordt (*kweekperen*, *toverhekse*, enz.), soms evenwel beide gereïnterpreteerd worden, bv. *pintaande* (pintade).

In een derde categorie speelt alleen begripsassociatie een rol, bv. *heerweg* dat met *heer* „leger” in verband wordt gebracht.

In enkele gevallen is er opzettelijke, komisch bedoelde verandering, bv. *economisch concilie* voor oecumenisch.

Volksetymologie speelt ook een rol in de volkskunde (bv. op bedevaart gaan naar Zulte om van de *zilte* te genezen), in de toponymie (bv. Orscamp werd Oostkamp, Millam verklaard als „mille âmes”) en in de antroponymie (bv. Zuurmond uit Surmont).

3. J. GOOSSENS : *Intern-linguïstische taalgeografie.*

In de taalgeografie staan 2 principieel verschillende methodes tegenover elkaar : de extra- en de intern-linguïstische methode. De extra-linguïstische methode zoekt de oorzaken van de taal-evolutie en van de verspreiding van de taalfeiten buiten de taal, nl. in factoren van historische of geografische aard : verkeerszones of, in negatieve zin, verkeershindernissen. Haar bewijsvoering steunt op het samenvallen van verkeers- en dialectgrenzen; hoe langer die grens, hoe geloofwaardiger de argumentatie. Toch lost deze methode slechts enkele problemen op, omdat ze zich beperkt tot het vergelijken van afzonderlijke feiten.

De intern-linguïstische methode tracht ontstaan en verbreiding van taalinnovaties door factoren binnen de taal zelf te verklaren. In de taal is een teleologie werkzaam, een gerichtheid op een systeem. Het bestaan van tendenties impliceert een interne causaliteit. Er is bv. een tendentie naar symmetrie (Moulton), een streven om

homonymie en synonymie te vermijden (Gilliéron). De bewijsvoering steunt op het bestaan van isoglossenbundels alsmede op reactieverschijnselen op de grens van dialecten. Doch ook het structuralisme kan niet alles verklaren.

De lezing lokt een levendige discussie uit. De heer Van Loey wijst erop dat het historische taalsysteem, van waaruit Moulton de huidige structuur tracht te verklaren, een abstractie is en de redenering simplistisch; hij aanvaardt wel homoniemenvrees doch staat sceptisch tegenover een teleologie in het foneemsysteem. De heer Goossens antwoordt dat de verhoudingen, historisch gezien, inderdaad ingewikkelder zijn dan Moulton ze voorstelt, doch dat het samenvallen van isoglossen ook geen toeval kan zijn. De heer Roelandts vraagt zich af of het verdwijnen van een reeks woorden die een bepaald foneem bevatten, niet kan geleid hebben tot fonologische verschuivingen bij de overblijvende woorden met dat foneem. De heer Vanacker merkt op dat in de dialecten zo vaak relicten van vroegere toestanden zijn blijven hangen en dat we zo weinig van de evolutie merken, waarschijnlijk omdat we niet oud genoeg worden. De heer Goossens beaamt dat de dialecten nu bevroren zijn, doch constateert wel allerhande wijzigingen onder invloed van de cultuurtaal, zodat, analogisch gezien, ook van vroegere standstalen invloed kan uitgegaan zijn.

4. M. GYSSELING : *Brugs en Brabants in de Middelnederlandse roman Moriaen.*

De heer Gysseling deelt de resultaten mede van een taalkundig onderzoek van de Moriaen. Deze moet in West-Vlaanderen, denkkelijk te Brugge, ontstaan zijn. Wij bezitten er een volledige bewerking van door Lodewijk van Veltem, alsmede een fragment van een ander afschrift, beide uit de eerste helft van de 14^e eeuw. L.v.V. heeft buiten het rijm systematisch alles verbrabantst; desgelijks de rijmparen die in hun geheel transponeerbaar waren in het Brabants; waar dit niet het geval was, zijn de rijmparen Westvlaams gebleven. Het fragment daarentegen vertoont, in en buiten het rijm, een mengelmoes van Westvlaamse en Zuid-oostvlaamse vormen.

5. R. VAN PASSEN : *Lexicografische aantekeningen uit archivalia.*

De heer Van Passen heeft nieuwe woorden, nieuwe betekenissen

en oudere attestaties opgetekend uit schepenregisters, kerk- en armenrekeningen, boedelbeschrijvingen enz., vooral te Kontich. Hij heeft ze ideologisch gegroepeerd en bespreekt die welke betrekking hebben op de menselijke levensloop (bv. hutsepot „bruiloftschotel”, krochstoel „kraamstoel”), kleding (bv. schransloper) en juwelen (bv. schuif) en vermaak (bv. greef, pondkoek, kadul).

Lezingen gehouden in de Waalse afdeling :

1. É. LEGROS : *Le pluriel de l'adjectif féminin préposé.*
2. M. A. ARNOULD : *Examen du dossier de trois noms de communes : Leernes, Leers, Steenkerque.*
3. É. LEGROS : *Vèrbouc ou Vert Bouc ?*
4. É. LEGROS : *Monâme, et autres gallicismes morphologiques du wallon (1).*
5. A. GOOSSE : *Birouche et Birouchette (2).*

De *samenstelling van de Commissie* is als volgt gewijzigd. In 1970 had de Commissie het afsterven te betreuren van twee vooraanstaande leden : de heer Jules VANNÉRUS, lid sedert 1926, is op 25 januari 1970 overleden; de heer Élisée LEGROS, briefwisselend lid sedert 1940 en gewoon lid sedert 1945, is op 17 november 1970 overleden. De heer Maurice YANS, briefwisselend lid, werd tot gewoon lid verkozen ter vervanging van de heer Edgard RENARD, overleden in 1969; de heer Charles GASPARD, leraar aan het Koninklijk Atheneum te Malmedy werd tot briefwisselend lid verkozen ter vervanging van de heer Maurice YANS; de heer Armand BOILEAU, briefwisselend lid, werd tot gewoon lid verkozen ter vervanging van de heer Jules VANNÉRUS.

(1) De tekst zal verschijnen in *Le Pays de saint Remacle* (1970).

(2) De tekst zal verschijnen in *Les Dialectes de Wallonie* (1971).

Publikaties van de Commissie. Deel XLII (1968) van de *Handelingen*, verschenen in 1970, bevat, buiten het gewone administratieve gedeelte, het slot van het bibliografisch overzicht « De plaatsnamenstudie in 1959-1965 » door H. DRAYE en K. ROELANDTS, een studie over « Johannes Kinker et le wallon » door A. BOILEAU, een studie door É. LEGROS betiteld « L'édition de Martin Lejeune par Jules Feller. Le glossaire », een « Index général des Textes d'archives liégeoises d'Edgard Renard » door J. LECHANTEUR, en de kritische bibliografie « La Philologie wallonne en 1965 » door É. LEGROS. In 1970 zijn eveneens verschenen : nr. 13 van de *Werken en Mémoires* (gemeenschappelijke publikatie van beide afdelingen : *L'impôt royal en Artois. Rôles du 100e et du 50e denier*, présentés et publiés avec une table anthroponymique par P. BOUGARD et M. GYSSELING) en nr 14 van de *Mémoires* van de Waalse afdeling (*Les noms de veines de charbon dans le Borinage* door P. RUELLE). Deel XLIII (1969) van de *Handelingen* is persklaar en de druk van nr 12 van de *Werken* van de Vlaamse afdeling (*Bijdrage tot de studie van de klankleer van het Brugs op het einde van de Middeleeuwen* door R. WILLEMYNS) is begonnen. Deel XLIV (1970) van de *Handelingen* is in voorbereiding.

De uitgaven van de Commissie werden regelmatig uitgedeeld aan alle instellingen, tijdschriften en personen met wie wij *ruilbetrekkingen* onderhouden. Twee nieuwe ruilakkoorden werden gesloten : met de « Cercle d'Études historiques de l'Entre-Sambre-et-Meuse » (Yves-Gomezée) en met de « Société de Linguistique picarde » (Amiens) Het aantal exemplaren van de *Handelingen*, door de Commissie aan de wetenschappelijke centra van de Belgische universiteiten ter beschikking gesteld voor vorsers en studenten die bijzonder belang stellen in dialectologische en naamkundige studies, werd tot 150 verhoogd.

Inzake *straatnaamgeving en straatnaamverandering* werd de Commissie in 1970 door de volgende 135 gemeenten geraadpleegd (het sterretje kenmerkt de gemeenten die zich bij de keuze van de voorgestelde namen hebben laten leiden door de plaatselijke toponymische en folkloristische tradities, zoals de Commissie het aanbeveelt) : Aarschot, Aartrijk, Adegem, Anderlecht, *Andrimont, Antoing, Baal, Bachte-Maria-Leerne, Beernem, *Beervelde, Beigem, Bergen, Beuzet, Beveren-Waas, Beyne-Heusay, Biesmerée, Binche, Blandain, Bois-de-Villers, Bornem, Borsbeek, Bredene, Brugge, Brussel, Châtelet, Chaudfontaine, *Ciergnon, Clabecq, Clavier, De Panne, Destelbergen, *Dison, Doornik, Elsene, Erondegem, *Essen, Estaimpuis, *Eupen, Évelette, Farciennes, Florennes, Froid-Chapelle, Genly, Gent, Gesves, Gits, Gozée, Grembergen, Grivegnée, *Gulke, Haccourt, Hanefte, Heppignies, Hoegaarden, Hoi, Kallo, *Knesselare, Komen, Kraainem, *Landelies, Leffinge, Lens-Saint-Remy, Leuven, Leuze, Lier, Lille, Linden, Linkebeek, Lochristi, *Lot, Lustin, Maarke-Kerkem, Meeuwen, Meulebeke, Moelingen, *Moignelée, Moresnet, *Mortsel, Neerhespen, *Neeroeteren, Neerwaasten, Nijvel, Nukerke, Olen, Ophain-Bois-Seigneur-Isaac, Ooigem, Oostkamp, Oostmalle, Orsmaal-Gussenhoven, Oudenaarde, Oudergem, Outer, Overhespen, Ploegsteert, Poesele, Polleur, Pont-à-Celles, Poulseur, Ramillies-Offus, Recogne, Rièzes, Rosières, Ruddervoorde, *Saint-Gérard, Seraing, Sijsele, Sint-Genesius-Rode, Sint-Lambrechts-Herk, Sint-Truiden, *Sougné-Remouchamps, Soumagne, Spa, Staden, Stave, *Stavelot, Tamines, Temploux, Ternat, Tildonk, Transinne, Turnhout, Veldegem, *Wépion, *Wingene, Wommersom, *Yves-Gomezée, *Zaffelare, Zandvoorde, Zemst, Zichem, Zonhoven, Zwijnaarde.

De Commissie werd ook door de heer Minister van Binnenlandse Zaken om advies verzocht betreffende de

naam die dient gegeven te worden aan samen te voegen gemeenten. In 47 gevallen heeft de Commissie aanbevolen de voorkeur te geven aan de naam van de belangrijkste gemeente als benaming van de nieuwe eenheid. Andere oplossingen werden soms voorgesteld of aanvaard : *Brakel* (Nederbrakel + Opbrakel + Elst + Michelbeke + Zegelsem), *Celles-et-Waleffe* (Celles-lez-Waremme + Borlez + Les Waleffes), *Dion-Valmont* (Dion-le-Val + Dion-le-Mont), *Haren* (Bommershoven + Piringen), *Knokke-Heist* (Knokke + Heist), *Kolmont* (Overrepen + Jesseren), *Maasmechelen* (Eisden + Leut + Maaswijk + Mechelen-aan-de-Maas + Vucht), *Spermalie* (Slijpe + Schore + Sint-Pieters-Kapelle). In enkele gevallen heeft de Commissie zich van advies onthouden en de beslissing aan de heer Minister overgelaten : *Kinrooi* of *Geistingen* (Ophoven + Kessenich + Kinrooi + Molenbeersel), *Lauw* of *Rutten* (Lauw + Rutten), *Linter* of *Neerlinter* (Neerlinter + Drieslinter), *Petegem* of *Wortegem* (Elsegem + Petegem-aan-de-Schelde + Wortegem + Moregem), *Pommerœul* of *Ville-et-Pommerœul* (Pommerœul + Ville-Pommerœul) *Vaux-lez-Rosières* of *Vaux-sur-Sûre* (Morhet + Nives + Vaux-lez-Rosières).

De Commissie heeft haar toestemming verleend tot de verandering van sommige gemeentenamen : *Bierges* (arrondissement Nijvel) wordt *Bierges-sur-Dyle* om verwarring te vermijden met *Bierghes* (arrondissement Nijvel); de drie gemeenten genaamd *Clermont* (in de arrondissementen Verviers, Hoi en Philippeville) worden respectievelijk *Clermont-sur-Berwinne*, *Clermont-sous-Huy* en *Clermont-lez-Walcourt*. Het advies van de Commissie is ongunstig geweest betreffende het vervangen van de gemeentenaam *Emptinne* (arrondissement Dinant) door « *Emptinne-Saint-Bérégise* », maar heeft *Emptinne-en-Condroz* aanbevolen,

om verwarring te vermijden met *Hemptinne* (arrondissement Namen).

De Commissie heeft de *taalkundige revisie van de geografische namen van de stafkaarten*, die door het Militair Geografisch Instituut uitgegeven worden, voortgezet. Voor de Vlaamse afdeling heeft het Instituut voor Naamkunde te Leuven, onder leiding van de heer H. DRAYE, 602 toponiemen onderzocht, die in de dossiers van de volgende 97 gemeenten voorkomen : Aatrijke, Aartselaar, Adinkerke, Antwerpen, Bazel, Bekegem, Berchem, Boechout, Booitshoeke, Boom, Borgerhout, Borsbeek, Braschaat, Bredene, Burcht, De Panne, Deurne, Doel, Dudzele, Duffel, Edegem, Eernegem, Ekeren, Essen, Gistel, Heist, Hemiksem, Hingene, Hoboken, Hove, Ichtegem, Jabbeke Kallo, Kalmthout, Kapellen, Kieldrecht, Klemskerke, Knokke, Koekelare, Koksijde, Kontich, Kruibeke, Lapscheure, Leffinge, Leke, Lier, Lint, Lissewege, Lombartsijde, Loppem, Merksem, Middelkerke, Moere, Mortsel, Niel, Nieuwpoort, Oostduinkerke, Oostende, Oostkerke, Oudenburg, Ramskapelle, Reet, Ruisbroek, Rumst, Schelle, Schore, Schoten, 's-Gravenwezel, Sint-Andries, Sint-Jan-in-Eremo, Sint-Joris, Slijpe, Snellegem, Stabroek, Stalhille, Stene, Torhout, Varsenare, Veldegem, Vremde, Waarloos, Waterland-Oudeman, Watervliet, Wenduine, Westkapelle, Wijnegem, Wilrijk, Wommelgem, Wulpen, Wuustwezel, Zande, Zandvoorde, Zedelgem, Zeebrugge, Zerkegem, Zevékote, Zwijndrecht.

De Waalse afdeling, onder leiding van de heer J. HERBILLON, heeft 2071 toponiemen onderzocht, die in de dossiers van de volgende 86 gemeenten voorkomen : Arville, Ave-et-Auffe, Avennes, Baileux, Bailièvre, Baronville, Beauraing, Beauwelz, Bourlez, Bourseigne-Neuve, Bourseigne-Vieille, Brûly-de-Pesche, Bure, Chanly, Chi-

may, Couvin, Cul-des-Sarts, Daverdisse, Dion, Dourbes, Fagnolle, Felenne, Forge-Philippe, Forges, Frasnès, Froidfontaine, Gonrieux, Grupont, Halma, Hatrival, Haut-Fays, Honnay, Javingue, Lavacherie, Lavaux-Sainte-Anne, Le Mesnil, L'Escaillère, Lesterny, Libin, Lomprez, Macon, Macquenoise, Malvoisin, Matagne-la-Grande, Matagne-la-Petite, Masbourg, Mazée, Mesnil-Église, Mirwart, Momignies, Monceau-Imbrechies, Nismes, Oignies-en-Thiérache, Olloy-sur-Viroin, Patignies, Pesche, Petigny, Petite-Chapelle, Pondsôme, Prisgaux, Resteigne, Rienne, Rièzes, Robechies, Saint-Hubert, Saint-Remy, Salles, Sart-Custinne, Seloignes, Smuid, Sohier, Tellin, Transinne, Treignes, Vaucelles, Vencimont, Vesqueville, Vierves-sur-Viroin, Villance, Villers-la-Tour, Virelles, Vonêche, Wancennes, Wellin, Wiesme, Winenne.

Met verschuldigde hoogachting.

Luik en Leuven, 25 januari 1971.

De Secretaris,

A. BOILEAU.

De Voorzitter,

O. JODOGNE.